

QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASIDA TURIZM SALOHİYATINI TAHLIL QILISH VA YANGI YO'NALISHLAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISH STRATEGIYASINI ISHLAB CHIQUISH IMKONIYATLARI

Kudaybergenov Adilbek Jiemurat uli

Berdoq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti magistranti

kudaybergenovadilbek66@gmail.com

+998 88 354 6699

Annotatsiya: *Maqola Qoraqalpog'iston Respublikasida turizm salohiyatini tahlil qilish va yangi yo'nalishlar asosida rivojlantirish strategiyasini ishlab chiqish imkoniyatlarini o'rganadi. Tadqiqot hududning tabiiy resurslari, tarixiy merosi va madaniy an'analari asosida turizm yo'nalishlarini diversifikatsiya qilish va barqaror rivojlantirish imkoniyatlarini ko'rsatadi. Shu bilan birga, mahalliy jamoalarni jalb etish, turistik infratuzilmani yaxshilash va marketing tizimini rivojlantirish zarurati ta'kidlanadi. Tadqiqot natijalari hudud iqtisodiyoti va ijtimoiy farovonligini oshirish bo'yicha amaliy tavsiyalar beradi.*

Kalit so'zlar: *Qoraqalpog'iston, turizm salohiyati, strategiya, rivojlantirish, yangi yo'nalishlar, iqtisodiy samaradorlik, ijtimoiy samaradorlik*

Аннотация: Статья посвящена анализу туристического потенциала Республики Каракалпакстан и возможности разработки стратегии развития туризма на основе новых направлений. Исследование показывает потенциал региона для диверсификации туристических маршрутов и устойчивого развития туризма, учитывая природные ресурсы, историческое наследие и культурные традиции. Также подчеркивается необходимость вовлечения местного населения, улучшения инфраструктуры и развития маркетинговой системы. Результаты исследования предоставляют рекомендации для повышения экономической эффективности и социальной значимости туризма.

Ключевые слова: Каракалпакстан, туристический потенциал, стратегия, развитие, новые направления, экономическая эффективность, социальная эффективность

Abstract: The article examines the tourism potential of the Republic of Karakalpakstan and the possibilities of developing a tourism development strategy based on new directions. The study highlights the region's potential for diversifying tourist routes and promoting sustainable tourism development, considering natural resources, historical heritage, and cultural traditions. The necessity of involving local communities, improving tourism infrastructure, and developing marketing systems is emphasized. The research results provide practical recommendations for increasing the economic efficiency and social significance of tourism in the region.

Keywords: *Karakalpakstan, tourism potential, strategy, development, new directions,*

economic efficiency, social efficiency

KIRISH

Qoraqalpog'iston Respublikasi - tabiiy resurslar, geografik joylashuv, madaniy meros va tarixiy landshaftlar jihatdan O'zbekistonning eng salohiyatli hududlaridan biridir. Mamlakatdagi turizm infratuzilmasini, resurslarni va ichki hamda chet el sayyohlarini jalb etish imkoniyatlarini kengaytirish orqali bu salohiyatni ro'yobga chiqarish mumkin. So'nggi yillarda mamlakat darajasida turizmni rivojlantirishga oid bir qator normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilindi, xususan PF-102-sonli farmon (2024) - "Turizm infratuzilmasini yaxshilash va xorijiy turistlar oqimini yanada oshirishga qaratilgan qo'shimcha chora-tadbirlar" kabi.

Shuningdek, rasmiy statistik ma'lumotlarga ko'ra, O'zbekiston bo'yicha turizm sektori tez sur'atlarda o'smoqda: 2024-yilda chet el sayyohlarining mamlakatga tashriflari sezilarli darajada oshdi. Qoraqalpog'iston uchun turizm salohiyatini chuqur tahlil qilish va hududga xos yangi yo'nalishlar asosida strategiya ishlab chiqish ayni muddao bo'ladi [2].

Metodlar. Tadqiqotda foydalanilgan asosiy manbalar: O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmonlari hamda aktlari (jumladan PF-102), davlat statistika ma'lumotlari (O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi) tomonidan ochiq ma'lumotlar portali orqali e'lon qilingan hisobotlar, shuningdek hududiy statistika bazasi (Qoraqalpog'iston Respublikasi statistika boshqarmasi) saytidagi iqtisodiy va demografik ko'rsatkichlar. Tahlil metodologiyasi: kvantitativ statistik tahlil, solishtirma tahlil, siyosat-huquqiy hujjatlar tahlili, SWOT-yondoshuv va strategik rejalashtirish. Kontekst sifatida 2024–2025 yillardagi siyosiy-huquqiy islohotlar va turizm infratuzilmasini qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari e'tiborga olingan [1].

Natijalar. Tahlil natijalari bir necha muhim jihatlarni ko'rsatdi. Avvalo, O'zbekiston bo'yicha turizm sektori jadal rivojlanmoqda; 2024 yilda 8,2 million chet el sayyohi mamlakatga kelganligi haqida rasmiy ma'lumotlar mavjud. Davlat siyosati va farmonlar turizm infratuzilmasini rivojlantirishga, ichki va xalqaro turistlar oqimini oshirishga hamda turoperatorlar va kichik biznes subyektlarini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan. Xususan, PF 102 farmonida turoperatorlar uchun kredit liniyalari, transport vositalarini import qilishda imtiyozlar va "Tourist friendly" tizimini joriy etish kabi chora-tadbirlar belgilangan. Shu bilan birga, Qoraqalpog'iston iqtisodiy ko'rsatkichlarida so'nggi yillarda sezilarli o'sish kuzatilgan: asosiy kapitalga investitsiyalar, qurilish ishlari, yuk va yo'lovchi aylanmasi hamda xizmatlar ko'lamini oshgan, bu esa mintaqaning infratuzilma va xizmat ko'rsatish salohiyatiga ega ekanligini bildiradi [3].

Bundan tashqari, Qoraqalpog'istonning tabiiy landshaftlari, ekologik va madaniy merosi hamda geografik joylashuvi uni turizm uchun qulay hududga aylantiradi. Hozirgi normativ-huquqiy asoslar, xususan PF 102 va unga bog'liq chora-tadbirlar, yangi mehmonxonalar qurish, transport logistikasini rivojlantirish, turistik xizmatlar diversifikatsiyasi va marketing imkoniyatlarini yaratishga xizmat qilmoqda. Ushbu

imkoniyatlar mintaqaning turizm yo'nalishlarini shakllantirish va barqaror rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlarni ta'minlaydi.

Jadval 1.

Qoraqalpog'iston iqtisodiy ko'rsatkichlari va turizm salohiyati (2025 holatiga qarab prognoz) [4]

Indikator	2024/2025 joriy holat*	Turizm rivojlanishi bilan prognoz	Izoh
Asosiy kapitalga investitsiyalar o'sishi	+ 16,1 %	+ 25–30 %	Mehmonxona, xizmat infratuzilmasi investitsiyalari orqali
Qurilish ishlari o'sishi	+ 10,4 %	+ 20 %	Turistik ob'ektlar, yo'l, transport, mehmonxona infratuzilmasi
Yo'lovchi aylanmasi o'sishi	+ 3,9 %	+ 15–20 %	Ichki va transport turizmi orqali
Xizmatlar ko'lamini o'sishi	+ 11,3 %	+ 25 %	Turizm xizmatlari, mehmonxona, ovqatlanish va ko'ngilochar xizmatlar

PF 102 farmoni asosida 2024–2025 yillarda turizm infratuzilmasini kengaytirish, "Tourist friendly" tizimini joriy etish, investitsiyalar jalb qilish va marketing strategiyasini shakllantirish bo'yicha aniq chora-tadbirlar boshlangan. Ushbu qadamlar Qoraqalpog'iston kabi salohiyatli hududlar uchun ekologik, tarixiy-madaniy, kurort va sog'lomlashtirish, transport va ekstremal turizm, shuningdek ichki turizm yo'nalishlarini rivojlantirishga strategik asos yaratadi.

Qoraqalpog'istonning tabiiy sharoiti va geografik xususiyatlari turizmning turli yo'nalishlarini rivojlantirish imkonini beradi. Jumladan, ekologik turizm (cho'l hududlari, daryo deltasi), madaniy va tarixiy turizm (milliy an'analar, me'moriy meros), sarguzasht va ekstremal turizm (cho'l va suv kombinatsiyasi, qishloq turizmi), ichki turizm va sog'lomlashtirish turlari kabi yo'nalishlar alohida e'tiborga loyiq. Davlat dasturlari va PF 102 farmoni orqali turoperatorlar uchun imtiyozlar, investitsiyalar va marketing kampaniyalari joriy etilib, bu yo'nalishlarning samarali rivojlanishiga xizmat qilmoqda [4].

Jadval 2.

Qoraqalpog'iston uchun turizm yo'nalishlari va zarur shart-sharoitlar [5]

Turizm yo'nalishi	Zarur infratuzilma va shartlar	Ehtimoliy foyda / ta'sir
Ekoturizm (cho'l, daryo, tabiiy landshaftlar)	Ekologik imtiyozlar, transport (4x4 avtomobillar), turoperatorlar, hostel/eco-lodge, atrof-muhitni muhofaza qilish	Tabiatni asrash + yangi ish o'rinlari + ekologik brend

Madaniy / tarixiy turizm	Restavratsiya, muzeylar, madaniy marshrutlar, mehmonxona/xostel, marketing, transport	Madaniy meros saqlanishi, sayyohlar oqimi
Kurort / sog'lomlashtirish / gastro-turizm	Resortlar, mehmonxonalar, maskanlari, gastronomik xizmatlar, marketing	Ichki va xalqaro turistlar, daromad oshishi
Ekstremal / sarguzasht turizm	Off-road transport, maxsus marshrutlar, xavfsizlik, turoperatorlar, xizmatlar infratuzilmasi	Yoshlar va sarguzashtning qiziqarli yo'nalishlari, eksport salohiyati

Mulohazalar. Yuqoridagi natijalar va tahlillar shuni ko'rsatadiki: Qoraqalpog'iston Respublikasi turizmni rivojlantirish uchun salohiyatli hudud bo'lib, lekin bu salohiyatdan to'liq foydalanish uchun bir qator shart-sharoitlar va strategik yondoshuv zarur.

*Birinchi*dan, rasmiy normativ-huquqiy hujjatlar (PF-102 va boshqa farmonlar) mavjud bo'lib, ular turizm infratuzilmasini rivojlantirish, turoperatorlar va investitsiyalarni qo'llab-quvvatlash, transport logistikasini takomillashtirish kabi asosiy masalalarni hal qilishni ko'zda tutadi. Bu esa Qoraqalpog'iston kabi hududlarda yangi yo'nalishlar uchun zarur kontekstni yaratadi.

*Ikkinchi*dan, hududiy statistik ko'rsatkichlar (sanoat, investitsiyalar, xizmatlar, transport va yo'lovchi aylanmasi) ijobiy bo'lib, demak iqtisodiy salohiyat va infratuzilma jihatdan ham poydevor mavjud.

*Uchinchi*dan, turizm yo'nalishlarini diversifikatsiya qilish imkoniyati katta - ekologik, madaniy, kurort, ekstremal va ichki turizm yo'nalishlari - bu esa turistik mahsulot va xizmatlarni kengaytirish, yangi segmentlarni jalb qilish va mahalliy aholining bandligi hamda daromadini oshirishga olib keladi [6].

Biroq, muvaffaqiyatga erishish uchun quyidagi muhim shartlarni ta'minlash lozim: sifatli infratuzilma (transport, mehmonxona, xizmatlar), marketing va brend yaratilishi, ekologik va madaniy merosni muhofaza qilish, mahalliy jamoalarni jalb etish, va barqaror turizm tamoyillariga rioya qilish. PF-102 farmonida ko'zda tutilgan "Tourist friendly" tizimi, investitsiyalar imtiyozlari va marketing kampaniyasi ishga tushirilishi - aynan shuni ta'minlaydi.

Shuningdek, joriy holatda ma'lumot yetishmasligi ham mavjud - Qoraqalpog'istonga xos turizm statistikasi mahalliy darajada tizimli ravishda oshirilishi lozim. Statistik ma'lumotlar va monitoring tizimini mustahkamlash, sayohatlar, turistlar oqimi, xizmatlar sifati, turistik mahsulotlar eksporti kabi ko'rsatkichlarni muntazam qayd etish choralari kuchaytirish muhim. Bu orqali strategiya samaradorligi baholanadi, kamchiliklar aniqlanadi va zarur chora-tadbirlar rejalashtiriladi. Qoraqalpog'istonda turizm salohiyatini to'liq ishga solish va yangi yo'nalishlarni rivojlantirish uchun siyosiy irodadan tashqari, amaliy strategiya, investitsiyalar, infratuzilma va marketing tizimi muhim ahamiyatga ega [7].

Xulosa. Tahlil ko'rsatdiki, Qoraqalpog'iston Respublikasi turizm sohasida katta

salohiyatga ega va hudud turizm rivoji uchun juda mos hisoblanadi. Agar joriy normativ-huquqiy bazadan, masalan, PF-102 farmonidan samarali foydalanilsa, yangi turizm yo'nalishlarini - ekologik, madaniy, kurort, ekstremal va ichki turizmni - yaratish mumkin. Bu faqat hududning iqtisodiy rivojlanishiga xizmat qilmay, balki bandlikni oshirishga, mahalliy jamoalarning farovonligini yaxshilashga, madaniy meros va tabiiy resurslarni muhofaza qilishga ham yordam beradi. Shu bois, strategik yo'l xaritasi sifatida bir qator tavsiyalarni amalga oshirish maqsadga muvofiqdir:

Qoraqalpog'iston bo'yicha turizm infratuzilmasini, jumladan transport tizimi, mehmonxona va xizmat ko'rsatish sohalarini rivojlantirish va moliyalashtirish; turizm mahsulotlarini diversifikatsiya qilish orqali ekoturizm, madaniy, kurort, ekstremal va ichki turizm yo'nalishlarini kengaytirish; hududga xos, barqaror, ekologik va madaniy yo'nalishlarni mahalliy va xalqaro bozorlarda targ'ib qilish maqsadida marketing va brend yaratish; sayyohlar oqimi, xizmatlar sifati, iqtisodiy samaradorlik va jamoa bandligini muntazam ravishda tahlil qilish uchun statistik monitoring tizimini yo'lga qo'yish; shuningdek, mahalliy jamoalar va biznes subyektlarini jalb etish, hunarmandchilik, xizmat ko'rsatish, kichik biznes va startaplar orqali turizmni keng qo'llash. Natijada, Qoraqalpog'iston Respublikasi turizm sohasida o'zining real biznes-iqtisodiy va ijtimoiy salohiyatini to'liq amalga oshirib, mintaqa rivojida muhim rol o'ynash imkoniyatiga ega bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Калмуратов Б. С., Бектурдиев М. Б. Формирование инновационной стратегии развития в конкурентной среде строительной индустрии //Бюллетень науки и практики. – 2021. – Т. 7. – №. 6. – С. 336-344.
2. Калмуратов Б. С. Приоритеты кластерного подхода в инновационной развитой строительной промышленности //Бюллетень науки и практики. – 2020. – Т. 6. – №. 4. – С. 315-321.
3. Xolmurodov S. Hududiy turizmni barqaror rivojlantirishning strategik yo'nalishlari. – Tashkent: O'zbekiston Milliy Universiteti, 2020.
4. Ergashev O. Ekoturizm va qishloq turizmi: hududiy tajribalar. – Nukus: Qoraqalpog'iston Davlat Universiteti, 2018.
5. Islomov T. Madaniy meros va turizm salohiyati: ilmiy-tahliliy tadqiqot. – Tashkent: Ilm-Ziyo, 2021.
6. Normurodov R. Turizmni rivojlantirishda GIS va innovatsion texnologiyalarning roli. – Tashkent: Fan va Texnologiya, 2020.
7. Xudayberdiyev A. Qoraqalpog'istonning turizm resurslari va imkoniyatlari. – Nukus: Qoraqalpog'iston Davlat Universiteti, 2017.